

Rudolf Agstner, Handbuch des k. (u.) k. Konsulardienstes. Die Konsulate der Donaumonarchie vom 18. Jh. bis 1918. Aus dem Nachlass herausgegeben vom Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres in Zusammenarbeit mit Gerhard Gonsa. Wien: New academic press, 2018, 503 str.

Avstrijsko zvezno ministrstvo za Evropo, integracijo in zunanje zadeve je lani izdalo Handbuch des k. (u.) k. Konsulardienstes Rudolfa Agstnerja, ki ga je iz zapuščine dopolnil Gerhard Gonsa in obsega 503 strani. Uvodne besede so napisali bivša zunanja ministrica dr. Karin Kneissl, ki se spominja svojega prijatelja in kolega dr. Agstnerja, pomembnega diplomata in raziskovalca diplomatske zgodovine Avstrije, njegova vdova dr. Brigita Agstner-Gehring pa je opisala njegovo življensko pot, medtem ko je arhivar in dvorni svetnik dr. Gerhard Gonsa pripisal uvodne besede o vsebini in razdelitvi knjige. O razvoju konzularne službe v uvodu piše Agstner sam, nato pa si po abecednem redu držav sledijo konzulati od Egipta do Cipra (str. 9–375), ter seznam konzulov (str. 371–496) in bibliografija (str. 497–503). Predstavljena je večina od 725 konzularnih predstavništev v 100 državah od 18. stoletja do leta 1918. Ob začetku prve svetovne vojne je monarhija imela 33 diplomatskih in 468 konzularnih predstavništev, danes pa ima Avstrija 89 bilateralnih in multilateralnih predstavništev in 343 konzularnih. V konzularni službi Avstrije in Avstro-Ogrske je bilo med več kot 3000 takimi uslužbenci tudi najmanj 30 diplomatov s slovenskega ozemlja. Najmanj pravim zato ker so bili nekateri, za katere upravičeno menimo, da so bili slovenskega rodu, vendar zanje ni najti generalij. Omejil sem se na tiste konzularne uslužbenke, ki so bili bodisi rojeni, ali pa so umrli na področju današnje Republike Slovenije. Nekaj je bilo predstavnikov plemiških rodbin, ki so že zelo dolgo bivali na našem ozemlju, nekateri pa so se povzpeli iz kmečkih, obrtniških ali trgovskih družin. Nekateri so bili v konzularni službi le kratek čas in nam za nadaljno življensko pot ni uspelo dobiti podatkov ne v slovenski in ne v avstrijski leksiki.

Med 30 s slovenskega ozemlja obravnavanimi konzularnimi uslužbenci sta bila dva grofa, trije baroni in 8 vitezov. Največ jih je bilo s Kranjske 15, s Štajerske 6, 5 je bilo rojenih v tujini, po dva sta bila iz Trsta, Koroške in Goriške. Deset med njimi je končalo Orientalno akademijo, konzularne akademije od šolskega leta 1898/1899, ko se je Orientalna akademija preimenovala v konzularno akademijo, pa nihče in so v diplomacijo prišli po drugačni poti.

Če najbolj znane omenim po abecednem redu, je na prvem mestu *Alois Dobrauz* ali *Debrauz de Saldapena*, doma iz Trsta (1811–1871), ki je študiral pravo

na Dunaju, v Parizu in Milanu. Najprej je služboval v Neaplju od leta 1827, kar v knjigi ni omenjeno. Leta 1840 je z Lamartinom in Girardom strmoglavil vladu Thiersa in bil od leta 1849 eden najvplivnejših časnika v Parizu. Leta 1854 je izstopil iz diplomatske službe, da je lahko vodil publicistično vojno proti Rusiji v krimski vojni in že leta 1856 napisal znamenito knjigo o pariškem miru, ki je to vojno zaključil. Postal je zaupnik cesarja Napoleona III. in napisal njegov življenjepis. Leta 1848 je tako spretno zagovarjal Avstrijo, da Francija ni pomagala revoluciji in Kossuthu, ki ga ni priznala. Minister Bruck ga je zadolžil, da je reorganiziral avstrijska konzulata v Franciji in Španiji in postal sekcijski svetnik v trgovinskem ministrstvu s sedežem pri generalnem konzulatu v Parizu. Bil je med tistimi, ki so pregovorili nadvojvodo Maksimilijana, da je sprejel mehiško krono. Leta 1859 ga je cesar Franc Jožef plemenitil.

Rudolf Oskar von Gödel-Lanoy (1814–1883) je bil iz znane družine, ki je imela v lasti tudi grad Vilnuš. Več kot dvajset let je bil generalni konzul (1847–1866), in sicer v Trapezuntu, Bejrutu, Jassyju in nazadnje v Beogradu.

Dr. Josip Goričar (1873–1955) iz Mozirja je bil nekaj časa konzul v San Franciscu, kjer je bil izseljenski konzul od aprila 1911 do vojne 1914, uveljavil se je kasneje in bil svetovalec ameriške vlade. Kot publicist se je zavzemal za pomoč malim in napadenim narodom. V knjigi ni omenjeno, da je bil tudi konzul v Berlinu.

V Radečah pri Zidanem mostu se je leta 1810 rodil *dr. Ludwig von Gutmannstahl*, ki je umrl v Gradcu leta 1890 in je bil gerent v Odesi, kasneje je bil v letih 1860–1889 kot veleposestnik in kot ustavoverec član kranjskega deželnega zbora. Znan je bil kot mecen in gospodarstvenik.

Zanimiva je bila diplomatska pot Ljubljancana *Johanna Hozhevarja* (1867–1945), ki je bil štiri leta gerent v Burgasu, generalni konzul v Kairu in Barceloni, od leta 1901 do konca monarhije pa je deloval v zunanjem ministrstvu.

Eno najdaljših diplomatskih služb je opravljal grof *Gibert Hohenwart zu Gerlachstein* (1854–1931) z gradu Kolovec pri Radomljah, ki je bil sicer konzul le v Tangerju (1876–1901), še preje prevajalec v Carigradu, potem pa do konca monarhije veleposlanik v Kopenhagnu, Berlinu, Rimu, Münchnu, Peterburgu, Madridu, Lisboni in Mexico Cityju.

V Černivcu pri Brezjah na Gorenjskem se je 3. maja 1826 rodil *Johann Kocijančič* (1826–1853), ki je doštudiral filozofijo in teologijo ter leta 1851 skupaj z Ignacijem Knobleharjem odšel v Kartum in bil imenovan za generalnega prokuratorja v avstrijskem misijonu v Sudanu, kjer je leta 1853 za mrzlico umrl.

Iz Srednjih Trušenj pri Velikovcu je bil doma baron *Gustav von Kosjek* (1838–1897), ki je bil generalni konzul v Aleksandriji in Kairu, še preje je bil v diplomatski službi več kot deset let v Carigradu, udeleženec berlinskega kongresa, potem oa veleposlanik v Teheranu in Atenah.

Med tistimi, ki so dolgo službovali na enem konzulatu je bil diplomat in egiptolog Vipavčan *dr. Anton von Lavrin* (1789–1869). Konzul in generalni konzul je bil od leta 1822 do 1854, od tega v Aleksandriji 1834–1849. Prav gotovo je bil tam tako dolgo zaradi svojega arheološkega udejstvovanja. Že prej je bil med letoma 1822–1828 gerent v Palermu in Messini, do leta 1853 še generalni konzul

v Bukarešti, potem pa do upokojitve leta 1858 ministrski svetnik na Dunaju. Kot egiptolog je pomemben amater in navdušen zbiralec. Rezultati njegovih raziskovanj in nakupov so danes v muzejih v Ljubljani, Miramaru, na Dunaju in na pokopališču v Vipavi, kjer je pokopan.

Dolgoletni konzul je bil tudi *Alois Pogačar*, rojen v Veroni, verjetno kot sin oficirja leta 1859 in umrl leta 1912 v Ljubljani. Bil je najprej konzul v Carigradu, generalni konzul v Janini v Bombaju, od tam je za leto dni odšel v Skadar, nato pa v Batum, Pirej, Port Said, Odrin, Jassy in Kairo. Daljši čas, od leta 1900 do 1905 je bil na koncu kariere v Jeruzalemu in potem skoraj do smrti leta 1912 v Odesi.

Rudolf Pogatscher (1859–1945) je bil doma v Zamušanih pri Goričnici v Slovenskih goricah in umrl v visoki starosti leta 1945 na Dunaju. Najprej je bil gerent v Burgasu, nato v Varni in Plovdivu ter Bitoli, od koder je odšel za tolmača v Carigrad, od leta 1902 do 1918 pa je služboval v zunanjem ministrstvu na Dunaju.

Pomembni in zanimivi osebnosti sta bila *Joseph* (1836–1914) in njegov nečak *Hans Schweigel* (1875–1962). Prvi je napredoval v barona, odigral je vidno vlogo na berlinskem kongresu, bil sekcijski načelnik v zunanjem ministrstvu, po izstopu iz javne službe pa državno- in deželnozborski poslanec in vodja nemške stranke na Kranjskem vse do smrti leta 1914. V konzularni službi je bil le kratek čas: gerent v Aleksandriji in konzul v Carigradu. Njegov nečak je bil najprej konzularni agent v Chicagu, potem v Pittsburgu in Zürichu, vicekonzul v Capetownu in Winnipegu, Denverju in St. Louisu. Veleposlanik je postal šele v prvi Jugoslaviji, kjer je bil kratek čas tudi v parlamentu in minister.

Omenim naj še grofa *Johanna Duglasa von Thurn-Valsassina* (1864–1939), ki je na božični večer leta 1939 umrl na Ravnah na Koroškem in bil diplomatski agent v Sofiji v letih 1905–1909.

Tragično je končal svoje življenje *Wilhelm Wakounig* (1875–1936), doma iz Litije, ki je bil v Bilbau v letih 1914–1918 honorarni konzul ad personam in je po koncu prve svetovne vojne tam ostal, in tam so ga leta 1936 ustrelili pripadniki ljudske fronte.

V Ljubljani je bil rojen *Conrad Wassitsch* (1822–1901), umrl pa v Zgornjem Lamovžu pri Celju (Ober Lahmhof), ki je služboval izključno na balkanskem polotoku kot gerent, vicekonzul in konzul v Solunu, Beogradu, Mostarju, Carigradu, Solunu in Sarajevu. Ob okupaciji Bosne in Hercegovine je iz Sarajeva pobegnil v Mostar, pred vstajniki hadži Loja, ki se je za tri tedne proglasil za cesarja Bosne.

Ostali konzularni uslužbenci s slovenskega ozemlja, za katere ne v slovenski in ne v avstrijski leksiki nisem našel podatkov so bili *Johann Baumgartner* (1869–?) iz Ljubljane, *Natalis Caligaris* (1777–1845) iz Ronk pri Trstu, *Friedrich Carl Casiniani* (1828–1901), ki je bil sicer rojen v Tunisu, umrl pa je v Trstu, *Valentin Demšar* (?–1900) iz Škofje Loke, *Viktor Fortunat* (?–1867) iz Ročinja, *Franz Gogala von Leesthal* (1813–1973) iz Lesc na Gorenjskem, *Friedrich Herga* (1821–1886) s Ptuja, *Franc Kadič* (1853–1921), ki je umrl v Krškem, *Viktor Krener* (1887–?) iz Škofje Loke, *Julius Ledinegg* (1875–?) iz Slovenskih Konjic, *Oskar Smreker* (1854–1910) iz Gorce pri Preboldu, *Ferdinand Souvan-Varga* (1870–1932) iz Ljubljane in *Alexander von Rehn* (1842–1906) iz Ljubljane.

Če je 30 vseh konzularnih uslužbencev s slovenskega ozemlja malo ali veliko, je vprašanje, na katerega ni lahko odgovoriti, vsekakor pa jih je precej več kot smo jih do zdaj poznali ali vedeli zanje. Podobno tudi o pravnikih, profesorjih, oficirjih ter generalih, ki so službovali širom monarhije vemo še zelo malo ali nič, njihovo število pa je bilo gotovo znatno.

Franc Rozman